

عنوان کتاب: اورارتوها و ترکان باستان

تالیف: مهدی حسینی (اردبیل لی)

ویرایش فنی: سعید یاسین زاده

مقدمه: دکتر محمد زاده صدیق

گرافیکست: آتابای

چاپ توبتی: بیریتچی چاپ/ تبریز ۱۳۹۸

بیچیم: رفعتی/ ۲۷۰ صفحه

چاپ/صحافی: علمیه، اطلس

سای: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۳۵۰۰۰ مین تومان

ناشر: قالان یورد

تبریز، رشديه، خیابان گلستان، خیابان سعدی، پلاک ۳۰

تلفن: ۰۴۱۳۶۶۱۰۴۰۶ فکس: ۰۴۱۳۶۶۱۰۴۰۷

سرشناسه: حسینی اردبیل لی، مهدی، ۱۳۶۴-

عنوان و نام پدیدآور: اورارتوها و ترکان باستان / نویسنده مهدی حسینی (اردبیل لی):

ویرایش فنی و ادبی سعید یاسین زاده.

مشخصات نشر: تبریز: قالان یورد، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۷۲ص، مصور، جدول، نمودار، ۲۱.۵×۱۴.۵ سن م

کتاب: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۵۲۸-۹

وضع: فهرست نویسی: قییا

نوع کتاب: علمی

یادداشت: یادداشت

موضوع: اورارتوها

موضوع: urtu

موضوع: اورارتوها و ترکان باستان

موضوع: antiquities

رده بندی کنگره: ۹۱۳۹۷ (DSR188)

رده بندی دیویی: ۹۵۸.۰۱۲۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۰۶۹۵

ISBN: 978-622-99870-2-5

8 788229 987025

حق چاپ برای نویسنده و ناشر محفوظ می باشد.

فهرست مطالب

چند کلمه	۹
پیشگفتار نویسنده	۱۳
مدخل	۱۹
بخش اول	۳۳
نگاهی به ریشه‌های حضور دو قوم حوری و اورارتویی در منطقه‌ی آذربایجان و مناطق مجاور آن، همزیستی قوم «توروکی» باستان در کنار آن‌ها و ادامه‌ی حضور ترکان در آذربایجان در عرصه‌ی تاریخ	۳۳
بخش دوم: رابطه‌ی قوم اورارتو و ترکان و مشترکات	۴۹
قسمت یکم: حقایق تاریخی	۴۹
قسمت دوم: کشفیات باستانی در آذربایجان از اورارتوها	۵۲
قسمت سوم: نام‌های جغرافیایی	۷۶
قسمت چهارم - منابع اسلامی	۱۴۱
قسمت پنجم: ردیابی و مقایسه‌ی اشتراکات فرهنگی، باورها، مفاهیم دینی، پیکرتراشی و ریشه‌های اسامی خاص قوم اورارتو (بی‌انیلی) و جدادانان، روری و ترکان:	۱۵۰
اشتراکات فرهنگی	۱۵۰
باورها:	۱۵۹
مفاهیم دینی	۱۶۶
پیکرتراشی:	۱۷۶
ریشه‌های اسامی خاص:	۱۸۲
مشابهت در اسامی عناصر طبیعی	۱۸۳
مشابهت در اسامی حیوانات	۱۹۰
مشابهت‌ها در اسامی اعضای خانواده	۱۹۳
مشابهت‌ها در اسامی اعضای بدن انسان	۱۹۶
بررسی مشابهت واژه‌های کاربردی برای نبرد	۱۹۶
واژه‌ی کاربردی برای کشتن، قربانی کردن	۱۹۶

- ۱۹۷..... واژه‌ی کاربردی برای «تیردان»
- ۱۹۷..... چیز سخت، تانک، زره‌پوش
- ۱۹۸..... واژه‌های کاربردی برای اسلحه و وسیله‌ی جنگ و نزاع
- ۱۹۸..... واژه‌ی کاربردی برای «به‌جای دیگر بردن»
- ۱۹۹..... واژه‌ی کاربردی برای سربازان
- ۱۹۹..... همسانی واژه‌ی کاربردی دیگری برای سرباز، جنگجو
- ۱۹۹..... واژه‌ی کاربردی برای دستور
- ۲۰۲..... واژه‌ی کاربردی برای غارت، فتح کردن، گرفتن
- ۲۰۲..... واژه‌ی کاربردی برای رقابت، مبارزه و جنگ
- ۲۰۲..... واژه‌ی کاربردی برای فرستادن، راهی کردن
- ۲۰۳..... واژه‌ی کاربردی سببه در جنگ
- ۲۰۳..... واژه‌ی کاربردی برای سختن، با آتش ویران شدن
- ۲۰۳..... واژه‌ی کاربردی برای در جای حرکت کردن، در پیش رفتن
- ۲۰۴..... واژه‌ی کاربردی برای به‌دم کردن و از بین بردن، اعمال قدرت
- ۲۰۵..... واژه‌ی کاربردی برای به‌زور باز کردن، شکافتن
- ۲۰۵..... واژه‌ی کاربردی برای رفتن، دور شدن، فاصله گرفتن
- ۲۰۶..... واژه‌ی کاربردی برای تصاحب کردن
- ۲۰۷..... مشابهت در واژه‌هایی که برای واحدهای اندازه‌گیری به کار می‌روند:
- ۲۰۷..... واژه‌ی کاربردی برای پیمانه مایعات
- ۲۰۷..... واژه‌ی کاربردی برای ظرف
- ۲۰۸..... واژه‌ی کاربردی دیگری برای پیمانه مایعات
- ۲۰۸..... واژه‌ی کاربردی دیگری برای مقیاسی از مایعات
- ۲۰۹..... مشابهت‌ها در اسامی مخصوص کاربردی در حوزه‌ی کشاورزی
- ۲۰۹..... واژه‌ی کاربردی مخصوص آبیاری
- ۲۰۹..... واژه‌ی کاربردی برای اطلاق به انبار غله
- ۲۱۰..... واژه‌ی کاربردی برای درو کردن
- ۲۱۰..... واژه‌ی کاربردی برای مکان آبیگر، جایی که دسترسی به آب دارد

۲۱۱		واژه کاربردی برای رود
۲۱۱		-رديابی واژه‌ی کاربردی در کشاورزی:
۲۱۲		واژه‌ی کاربردی برای جمع‌آوری کردن
۲۱۲		واژه‌ی کاربردی برای تاکستان
۲۱۲		-واژه کاربردی برای هدایت کردن و جاری ساختن (آب) در داخل کانال
۲۱۳		ریشه‌یابی استاده از ریشه (root)های ار و اثر در اورارتویی و ترکی:
۲۱۷		نمونه‌هایی از اسامی عام
۲۱۷		واژه‌ی کاربردی برای اطلاع به برده، خدمتگذار
۲۱۹		ردگیری و مشاهده‌ی کاربرد ریشه‌ی دینی ترکان در زبان اورارتویی
۲۲۳		لغت‌نامه
۲۵۷		منابع
۲۵۷		منابع فارسی
۲۶۱		منابع انگلیسی
۲۶۳		-منابع ترکی
۲۶۴		-منابع ایتالیایی
۲۶۴		-منابع عربی

پیشگفتار نویسنده

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَاكِنُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ((سوره روم آیه ۲۲))

(و از نشانه‌های او آفرینش آسمان‌ها و زمین و اختلاف زبان‌های شما و رنگ‌های سماست. قهراً در این امر برای دانشوران نشانه‌هایی است.)

منطقه‌ی آذربایجان از دیر باز در تاریخ هم خود به‌عنوان گهواره‌ی ارزشمند از تمدن و فرهنگ بوده و هم در همسایگی تمدن‌های عظیم بشری از جمله تمدن متمدنی سیریان و اقوام متناسب به آن قرار داشته و رشته‌ی محکم و ناگسستنی با آنها از لحاظ درون‌مایه‌های تمدنی - فرهنگی و زبانی داشته است. پرواضح است که صحنه‌ی تاریخ در دنیا تزویرها و جعلیات فراوانی به خود دیده و این امر در مورد بررسی‌های تاریخی، فرهنگی و زبان‌شناختی ساکنان دیرین منطقه‌ی آذربایجان نیز بسیار پررنگ بوده است و علی‌الخصوص پس از تسکین حکومت توسط رضاخان و پیرو آن در زمان فرزندش اشخاص فراوانی افسار داخلی و خارجی استخدام شدند تا علیرغم شروع به نابودی کتب و اسناد تاریخی در گردهمایی‌های تحت عنوان کتاب سوزی‌های هفتگی و ماهیانه‌شان دست به شبیه‌سازی و جعل هویت و زبان برای مردم این خطه بزنند و آن‌چنان به نقل از همدیگر در کتب و نوشته‌هایشان بدون ابراز دلایل محکم و قانع‌کننده و بدون اتکا به هیچ سندی موثق حتی تا به امروز ولی با قاطعیت سخن از عدم حضور قومی تحت عنوان ترک در پهنه‌ی آذربایجان پیش کشیدند که تا عصر حاضر نیز اشخاصی را گرفتار این کابوس تلخ نموده‌اند

و در این در حالی است که اسناد و شواهدی که به لطف تلاش‌های خستگی‌ناپذیر دانشمندان بی‌طرف خارجی و داخلی و با اتکا به روش‌های علمی روز به روز پرده از این جعلیات گسترده و تبلیغات عوام‌فریبانه برداشت و در سایر الطاف الهی و علی‌الخصوص رهبری رهبر فرزانه انقلاب، ترک‌ها نیز در کنار سایه اقوام پرافتخار ایرانی توانستند با بخشی از این حقایق گذشتگان و پدران‌شان آشنا شوند. من نیز به‌عنوان یک ترک ایرانی و علاقه‌مند به امر پژوهش با حضور در این فضای حاکم که امکان دستیابی به نوشته‌های گروه‌های فکری مختلف را داشتم پس از آشنایی با گنجینه‌های بزرگان جای خالی پژوهشی جداگانه در مورد زبان و فرهنگ اورارتوئیان، سران قومی، از ساکنان دیرین آذربایجان، برآن شدم تا قدم در این راه دشوار بهم.

نظر به اینکه زبان اورارتوئیان که قوم باستانی با قدمت بیش از سه هزار سال بوده و در نگارش و انتقال فرهنگ و واژه‌های خود از الفبای آوایی زبانی متفاوت با زبان خودشان بهره‌برداری نمودند به‌عنوان پل ارتباطی به منبعی قدیمی از زبان ترک یعنی دیوان‌الغات‌الترک با قدمتی هزارساله و دربردارنده‌ی درون‌مایه‌های فرهنگی و زبان ترکان مختلف جغرافیای گسترده‌ی باستان در قدم اول رجوع کنیم. با بتوانم با چگونگی تغییرات آوایی واژه‌ها و شکل باستانی‌شان و همچنین وجود اشتراکات درون‌مایه‌ی فرهنگی و ممیزه‌های قومیتی ترکان و اورارتوئیان بهتر بپردازم، پس بیش از دو سال اقدام به تحقیق در دیوان‌الغات‌الترک و ثبت و یادداشت از این منبع گران‌سنگ نمودم و باوجود دسترسی به ترجمه‌ی دقیق و علمی آن توسط استاد گران‌قدر دکتر صدیق این امر به نحو احسن

امکان‌پذیر گردید و لیست اولیه لغات استخراجی پس از مقایسه با منابع اورارتویی و منابع سایر محققین و همچنین با نگاهی واکاوانه به درون‌مایه‌های فرهنگی ترکان در شاهنامه تهیه شد، همچنین با شانس سفر به کشور ایتالیا به وسیله‌ی شناخت قبلی با تنی چند از علاقه‌مندان و محققین این عرصه موفق به بهره بردن از نتایج به‌دست‌آمده توسط پرفسور ماریوآلیی، دکتر آلفردتات و سایرین نیز شدم که البته جهت دستیابی آسان خواننده در کنار منبع متن در حد توان آدرس منابع آنلاین را نیز در کتاب ذکر نموده و در این بنا به نام شخصی خود مبنی بر ذکر تاریخ و اقوام باستان منطقه‌ی خاورمیانه در کتاب آسمانی قرآن، معجزه‌ی جاوید حبیب خدای رحمان و پیامبر رحمت و مهربانی حضرت محمد (صلی‌الله‌علیه و آل و سلم) و احادیث مفسرین واقعی قرآن و اسنخون در علم یعنی شخص رسول‌الله (صلی‌الله‌علیه و آل و سلم) و حضرات اهل‌بیت عصمت و طهارت ایشان سعی در جستجوی نظر و تحقیقات ارائه شده توسط اهل‌فن از این منابع اسلامی مذکور در جهت تطبیق با اقوال و احادیث اورارتو کردم.

امید است که این اثر گام مفید در جهت معرفی بیشتر در رابطه با بررسی، حفظ و صیانت مؤلفه‌های قومی، فرهنگی و زبانی ترکان می‌باستان ساکن آذربایجان در نزد اورارتوها بوده باشد و خوانندگان از آن بهره کافی ببرند. شایان ذکر است که در زبان اورارتویی موقعی شاهد دستیابی به موارد گرامری و لغات مخصوص ترکی آذربایجانی کمی متفاوت با اشکال حفظ شده آن‌ها در زبان سومری هستیم که این امر نیز برای ما بسیار جالب توجه بود. البته لازم به ذکر است که اگر نبود همراهی‌ها و کمک‌های بی‌دریغ دوستان، سروران و عزیزانی که مرا یاری نمودند این اثر

این گونه به رشته‌ی تحریر در نمی‌آمد و مفتخرم که از بزرگواران: استاد گران قدر پرفسور دکتر حسین محمدزاده صدیق که باعث دلگرمی و راهگشای این حقیر در تمام لحظات بودند، استاد مهربان اسدالله مردانی رحیمی محقق ارزشمند و توانای قوم قشقایی که کتاب بنده را مطالعه نموده و مشوق بودند، دوست عزیزم محمد پاک‌نژاد که در چگونگی امور مرتبط با تایپ و... راهنمایی‌ام نمودند، دوست مهربانم مهندس احمد پسر بنده که زحمت تایپ مطالب و طراحی جلد کتاب را با صبر و حوصله مثال‌زدند عهده‌دار شدند، دوستان محترم آقایان محمد میرزا رحیمی سقزی و اسماعیل موسالو قشقایی که پیشنهادهایی از دید خوانندگان را ارائه دادند. بیو مهربانم آقای محمد محمدزاده که جهت تهیه عکس‌های موردنیاز از مورب‌ی ابرمیه دریغ ننمودند، همسر مهربان و دلسوز و اعضای خانواده‌ام که تمام لحظات در کنارم و به‌عنوان قوت قلب حضور داشتند و....

مهدی حسنی (اردبیل‌لی)